



Záchranný archeologický výzkum domovního bloku 95 (ulice Anenská, Jircháře a Leitnerova)



Obr. 1 - letecký pohled

V rámci sanace podzemí domovního bloku 95 (obr. 1) bylo v listopadu a prosinci roku 2003 archeologicky sledováno a dokumentováno 7 šachtic (obr. 2). Dvě z nich (C1 a C2) v Leitnerově ulici však nebyly realizovány kvůli funkčním inženýrským sítím. Šachtice byly umístěny s ohledem na polohu historického domovního bloku s cílem ověřit případnou existenci podzemních prostor.

Historie zkoumaného území

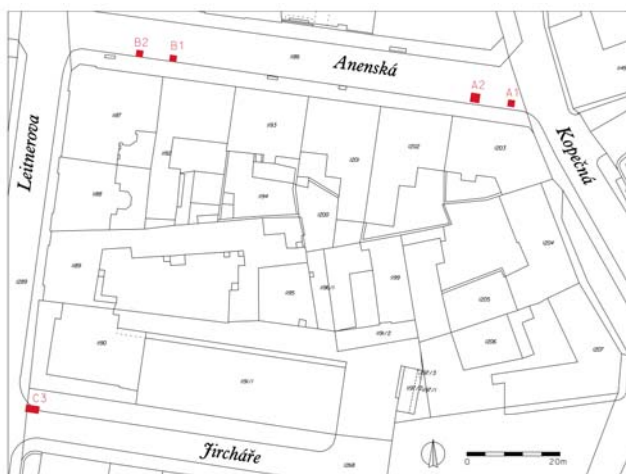
V blízkosti se patrně nacházela od 2. poloviny 13. století osada farně příslušná ke kostelu Všem Svatých. Ještě na vedutě H. B. Beyera a H. J. Zeisera však není zobrazena mezi Provaznickým vrškem a Svrateckým náhonem žádná zástavba

(a zřejmě ani na Houfnagelově vedutě z roku 1617, kde je však okolí kostela Všem svatých zachyceno jen částečně). Stejnou situaci zobrazují méně přesné rytiny z Merianovy topografie a knihy „Relatione del'assedio di Bruna e della fortezza di Spilberg“. V 15. století je doložen název Lacus ranarum, resp. silně bažinatá městská louka. Počátek osídlení a zástavby tohoto území lze zaznamenat v 18. století, ve větší míře se však začalo rozvíjet po roce 1782. Tehdy zahrnovalo dnešní ulice Jircháře, Leitnerovu od Anenské po Hybešovu a větší část Vodní ulice. Obec příslušela od roku 1784 ke starobrněnské farnosti, roku 1850 byla připojena k Brnu.

Charakter a rozsah zástavby v předmětném prostoru lze sledovat od 18. století na historických plánech a mapách Brna. Současný domovní blok 95 je v podstatě jižní částí historického domovního bloku zhruba mezi dnešními ulicemi Kopečnou, Anenskou, Leitnerovou a Jirchář. Koncem 19. století byla proražena východní část ulice Anenské a domovní blok se rozdělil na dvě části, historická zástavba se zde však nezachovala.

Archeologický výzkum

Šachtice v Anenské ulici prokázaly novověké navážky o mocnosti cca 2-3,5 m, porušené inženýrskými sítěmi. Částečně tyto aktivity dokládají narušení původního terénu, zároveň zde však lze počítat se zvednutím terénu navážkami alespoň o 2 m na současnou úroveň. Novověká zdiva dokládající zástavbu historického domovního bloku před proražením východní části Anenské ulice byla zachycena pouze v sondách A1, B1 a B2, což se shoduje s historickými mapami, na nichž není vnitroblok zastavěn. V šachticích B1 a B2 v západní části Anenské ulice se pod navážkami zachovala vrcholně středověká kulturní vrstva v nadloží půdního typu, který byl zachycen i v šachtici A2. Půdní typ vykazoval chudé pylové spektrum, převážně obilniny a plevely, a také zbytky půdního edafonu, červů a hub. Výsledky analýzy svědčí nejspíše pro zemědělské využití terénu. Každopádně zde nebylo doloženo žádné rané středověké osídlení, rovněž scházejí doklady komunikačního využívání prostoru.



Obr. 2 - umístění sond



V prostoru ulice Jircháře zástavbě předcházely zvodnělý terén, který skutečně zasluhoval název „Lackerwiese“ (Loužová louka) či „Lacus ranarum“ (Žabí louže). Dokládá to především zvodnělá vrstva 112, resp. její spodní úroveň 113 celkové zkoumané mocnosti cca 0,5 m, u níž se podařilo určit pyly a rostlinné makrozbytky, popř. vajíčka a zbytky těl hmyzu, korýšů, měkkýšů, ryb a drobných obratlovců. Ty svým složením nasvědčují přítomnosti menší vodní nádrže s relativně velmi čistou vodou, v jejíž blízkosti byly stráně s bylinnou a dřevinou vegetací a zbytky aluviálních porostů poblíž řeky. Přímo na místě pak probíhala antropická aktivita, projevující se ruderalizací. Byly doloženy i pyly a makrozbytky obilnin a plev, vinné révy aj., které se sem však zřejmě dostaly s živočišným odpadem, popř. manipulací se zrnem, slámou či plevami. Z horní části s. j. 112 pocházejí ještě zlomky novověké keramiky, případně větší stáří spodní úroveň však nelze zcela vyloučit.



Obr. 3 – šachta C3.

V těchto místech nelze očekávat zahloubené prostory a zřejmě ani výraznější starší středověké sídlištní aktivity. Zástavba vzniklá v těchto místech byla založena pomocí dřevěného roštu, dendrochronologicky datovaného do počátku 19. století (strom poražen v období 1802-1812), a zřejmě jí předcházelo i určité zvyšování terénu navážkou (s. j. 105/107). Úroveň spodní vody se zde dodnes nachází, po zatrubnění Svrateckého náhonu, zhruba v hloubce 2,5 m od povrchu (tj. 199,7 m n. m.). Vysoká hladina spodní vody zde ostatně působila škody ještě v 70. letech 20. století.

Vedoucí výzkumu: Mgr. Dana Zapletalová

Resumé

Im Rahmen der Sanierung der Kellerräume des Hausblokk 95 wurden 7 Schürfschächte untersucht. Sie wurden mit Rücksicht auf die Lage des historischen Hausblocks situiert mit dem Ziel, die eventuelle Existenz unterirdischer Räume zu überprüfen.

Die Schächte in der Anenská-Straße bewiesen neuzeitliche Aufschüttungen von ca 2-3,5 m und neuzeitliches Mauerwerk, das die Bebauung des historischen Hausblocks vor dem Durchbrechen des Ostteils der Anenská-Straße belegt. Die kommt jedoch nur in Schürfschächten A1, B1 und B2 vor, was mit historischen Karten übereinstimmt, auf welchen das Blockinnere nicht bebaut ist. In Schächten B1 und B2 im Westteil der Anenská-Straße erhielt sich unter den Aufschüttungen eine hochmittelalterliche Kulturschicht im Hangenden des Bodentyps, der auch im Schacht A2 festgestellt wurde. Die Kulturschicht beinhaltete zerstreute Kohlen und Fragmente gebrannten Tons, vereinzelt auch Bruchstücke nicht allzu typischer mittelalterlicher Keramik. Der Bodentyp wies ein bescheidenes Pollenspektrum auf, vorwiegend Getreide und Unkraut, sowie Überreste von Bodenedaphon, Würmern und Pilzen. Die Analyseergebnisse zeugen von einer landwirtschaftlichen Nutzung des Terrains.

Im Raum der Jircháře-Straße ging der Bebauung ein nasses Terrain vor. Das wird besonders durch die wasserreiche Schicht 112 bzw. ihren Unterteil 113 belegt (die totale erforschte Mächtigkeit ca 0,5 m), wo Pollen und pflanzliche Makroreste, ggf. Eimer und Körperrelikte von Insekten, Krustentieren, Fischen und kleinen Wirbeltieren bestimmt werden konnten. Ihre Zusammensetzung verrät die Existenz einer kleineren Wasserfläche. Aus dem Oberteil der verfolgten Schicht 112 stammen weiter Fragmente neuzeitlicher Keramik, das eventuelle höhere Alter des unteren Niveaus ist jedoch nicht auszuschließen. Es handelt sich hier also um eine Lackerwiese (event. sog. Froschwiese), die schriftlich bis zum 19. Jahrhundert belegt ist. Die Bebauung beruhte auf dieser Stelle auf einem Holzrost, der dendrochronologisch an den Anfang des 19. Jahrhunderts datiert wird (der Baum wurde 1802-1812 gefällt) und es ging ihr eine gewisse Aufschüttung des Terrains vor.